

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVIII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

24 лютого 2026

Київ 2026

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. Т.В. МАРЕНИ, Київ: МДУ, 2026. с. 350

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 9 від 25 лютого 2026 року)

Редакційна колегія:

Голова Марена Т.В., в.о. ректора МДУ, кандидат економічних наук, доцент;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Демидова Ю.О., проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 24 лютого 2026 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний університет, 2026

Література

1. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля України товарами у 2022 році: статистичний бюлетень. Київ, 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.01.2026).
2. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля України товарами у 2023 році: статистична інформація. Київ, 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.01.2026).
3. Міністерство економіки України. Торговельно-економічні відносини між Україною та Європейським Союзом: поточний стан та тенденції. Аналітичний бюлетень. Київ, 2025. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 15.01.2026).
4. Національний банк України. Платіжний баланс України за 2024 рік. Київ, 2025. URL: <https://bank.gov.ua>(дата звернення: 15.01.2026).
5. Національний банк України. Зовнішній сектор економіки України: аналітичний огляд. Київ, 2025. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 15.01.2026).
6. Eurostat. EU trade with Ukraine – latest developments. Luxembourg, 2025. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>(дата звернення: 15.01.2026).
7. Eurostat. Trade in goods between the EU and Ukraine in 2024. News articles. Luxembourg, 2025. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення: 15.01.2026).
8. World Bank. Ukraine’s Transport and Logistics System: Recent Developments and Challenges. Washington, DC, 2025. URL: <https://www.worldbank.org> (дата звернення: 15.01.2026).

Беззубченко Ольга,
кандидат економічних наук, доцент,
кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Маріупольський державний університет

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ «ДЕРИЗИКУВАННЯ»

Економічна безпека Європейського Союзу в умовах політики “de-risking” є одним із ключових векторів трансформації економічної та безпекової політики ЄС у 2020-х роках. Політика зниження ризиків спрямована не на ізоляцію, а на переосмислення ступеня

залежності від зовнішніх партнерів, критичних технологій і вразливих ланцюгів постачання, поєднуючи інструменти внутрішньої, зовнішньої, торговельної та інноваційної політики [1].

Економічна безпека ЄС приймається як здатність Союзу та його держав-членів захистити стійкість економічної системи, забезпечити конкурентоспроможність, технологічний суверенітет і соціальну стабільність в умовах зовнішніх шоків і геополітичної напруги. Політика «de-risking» у цьому контексті означає цілеспрямоване зниження критичних залежностей (у технологіях, енергетиці, фінансах, сировині) через диверсифікацію партнерів, зміцнення внутрішнього ринку та розвиток власних виробничих і наукових промощій [2].

Економічна безпека ЄС приймається як здатність Союзу та його держав-членів захистити стійкість економічної системи, забезпечити конкурентоспроможність, технологічний суверенітет і соціальну стабільність в умовах зовнішніх шоків і геополітичної напруги. Політика «de-risking» у цьому контексті означає цілеспрямоване зниження критичних залежностей (у технологіях, енергетиці, фінансах, сировині) через диверсифікацію партнерів, зміцнення внутрішнього ринку та розвиток власних виробничих і наукових промощій.

ЄС розвиває економічну безпеку як комплексну політику, інтегровану в стратегії внутрішньої безпеки, цифрової трансформації ЄС, енергетичного переходу та досліджень та інновацій [3]. Документи на кшталт ProtectEU, стратегічні плани інноваційної політики й оновлених підходів до економічного управління формують рамку, де економічна безпека компенсується цілями сталого розвитку, цифрової й “зеленої” трансформації. У практичній площі політики “de-risking” проявляється в трьох ключових векторах: зменшення стратегічних залежностей (енергетика, критичні ресурси, високі технології), посилення стійкості внутрішнього ринку та захист від економічної коерції. Для цього застосовуються такі інструменти, як інвестиційні та дослідницькі програми, посилення контролю за інвестиціями та експортом у чутливих сферах, а також адаптація регуляторного середовища до нових ризиків цифрової та глобалізованої економіки.

ЄС просуває технологічний суверенітет через комбінацію промислової політики, фінансових платформ, контролю інвестицій та регулювання критичних технологій ЄС. Серед ключових груп інструментів можна виділити наступні:

- Стратегічні платформи та фінансування. Платформа STEP (Strategic Technologies for Europe Platform) акумулює понад 50 млрд євро з десятинадцятої програми ЄС (Horizon Europe, Digital Europe, InvestEU, Innovation Fund тощо) для підтримки критичних технологій і зменшення залежностей [4].

- Програми досліджень та інновацій (зокрема Horizon Europe) спрямовуються на R&D у галузях ШІ, хмарних технологій, квантових обчислень, напівпровідників та інших критичних технологій, що прямо пов’язується з цілями стратегічної автономії.

- Галузеві акти: насамперед European Chips Act – комплексний пакет для досягнення напівпровідникового суверенітету: підтримка R&D (Chips for Europe Initiative), створення «перших у ЄС» виробничих потужностей та спеціальний режим держдопомоги для фабрик-чемпіонів для розвитку власної екосистеми дизайну чіпів, пілотні лінії, фонди фінансування інновацій та залучення приватних інвестицій.

- Класифікація та пріоритизація критичних технологій. Єврокомісія визначила перелік критичних технологій для економічної безпеки та суверенітету (просунути напівпровідники, ШІ, квантові технології, біотех, космічні технології тощо) і рекомендувала поглиблені ризик-асесменти разом з державами-членами [5]. Ця класифікація використовується для підтримки таргетування, посилення контролю за експортом та інвестиціями, а також для координації національних промислових стратегій із загальноєвропейськими перевагами.

- Контроль інвестицій і експорту. У межах Пакету економічної безпеки ЄС використовує режим скринінгу вхідних ПІІ у стратегічних секторах, щоб запобігти поглинанню критичних технологічних активів ризиковими іноземними суб'єктами.

- Розробляються підходи до моніторингу та вибору контролю вихідних європейських інвестиційних компаній у чутливих технологіях за кордон, а також удосконалюється режим контролю експорту товарів подвійного призначення.

- Цифровий та правовий вимір суверенітету. Концепція digital sovereignty включає не лише власне виробництво чіпів чи хмар, а й забезпечення застосування прав ЄС у цифровому середовищі – через регулювання даних, платформи, ШІ та кібербезпеки.

Інструменти на кшталт Digital Europe Programme, щодо даних, ШІ та кібербезпеки створюють нормативну та інфраструктурну основу, в межах якого технологічного суверенітету розумітися як здатність ЄС самостійно визначати стандарти, правила й архітектуру цифрової екосистеми [6].

Внутрішній вимір економічної безпеки ЄС зосереджується на міцній стійкості економічних держав-членів, підвищеній продуктивності, інноваційній швидкості та стійкості критичної інфраструктури. Стратегія внутрішньої безпеки ЄС приділяє особливу увагу кібербезпеці, захисту критичних секторів (енергетика, транспорт, фінанси) та підвищенню здатності швидко реагувати на гібридні й кіберзагрози, які мають прямий економічний вимір. Щодо зовнішнього виміру економічної безпеки ЄС, то він проявляється у переорієнтації глобальних ланцюгів постачання, розвитку стратегічних партнерств та умовної “переконфігурації” глобалізації, а не її згортання. Співпраця з партнерами, зокрема з Україною, розглядається як спосіб одночасно посилити безпеку Союзу й сприяти формуванню нової моделі економічної безпеки сусідніх держав через макрофінансову підтримку, гармонізацію законодавства та інтеграцію ринків.

Європейські програми досліджень та інновацій на 2025–2027 роки залишають за мету розвиток технологічного суверенітету, підтримку критичних технологій і зниження негативу від вузького кола зовнішніх постачальників. Це означає зміщення акценту із суто ринкових підходів до більш активної промислової політики, де інвестиції в науку, R&D та високотехнологічне виробництво розглядаються як ядро економічної безпеки.

Попри очевидні переваги, політика “de-risking” породжує низку викликів: ризик надзвичайної фрагментації ринків, зростання регуляторного навантаження для бізнесу, ефективні торговельні напруження з ключовими глобальними партнерами. Дискусії точаться й навколо балансу між безпекою та економічною відкритістю: посилення контролю й обмеження не повинні підтримувати конкурентоспроможність і привабливість ЄС як інвестиційного та інноваційного простору.

Для України політика економічної безпеки ЄС і його підхід до “de-risking” формують орієнтир у розбудові власної моделі економічної безпеки та інтеграції до європейського економічного простору. Адаптація до їх європейських стандартів регулювання, участь у програмах співпраці та поступова інтеграція ринків створює можливість зменшити структурні вразливості, модернізувати інституційну систему та зміцнити стійкість економіки довготривалої перспективи.

Література

1. ProtectEU: Нова стратегія внутрішньої безпеки ЄС із фокусом на кібербезпеку. Електронний ресурс. URL: <https://cybersec.net.ua/statti/846-protecteu-nova-stratehiia-vnutrishnoi-bezpeky-yes-iz-fokusom-na-kiberbezpeku.html>
2. Horizon Europe strategic plan 2025-2027. Електронний ресурс. URL: <https://op.europa.eu/en/web/eu-law-and-publications/publication-detail/-/publication/6abcc8e7-e685-11ee-8b2b-01aa75ed71a1>
3. European Chair for Sustainable Development and Climate Transition. Електронний ресурс. URL: <https://www.sciencespo.fr/chair-sustainable-development/news/de-risking-european-supply-chains/>
4. Critical technologies: how the EU supports key industries. Електронний ресурс. URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20231012STO07016/critical-technologies-how-the-eu-supports-key-industries>
5. The road to EU sovereignty in critical technologies. Електронний ресурс. URL: <https://epthinktank.eu/2022/01/05/the-road-to-eu-sovereignty-in-critical-technologies/>

6. Cybersecurity of 5G networks - EU Toolbox of risk mitigating measures. Електронний ресурс. URL:<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/cybersecurity-5g-networks-eu-toolbox-risk-mitigating-measures>

Толпежніков Роман,
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Маріупольський державний університет

Мінаков Олексій,
2 курс, третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти,
денна форма навчання,
ОНП «Економіка»,
Маріупольський державний університет

ВИКЛИКИ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПРАЦЮ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Існує критичний розрив між темпами впровадження інструментів штучного інтелекту (ШІ) в операційні та управлінські процеси підприємств та розвитком підходів до оцінювання впливу їх використання на персонал.

Аналіз сучасних досліджень засвідчує, що більшість робіт у контексті вимірювання впливу штучного інтелекту фокусуються переважно на ізольованих операційних метриках – швидкості виконання завдань і якості результатів.

Так, у польовому експерименті за участю 758 консультантів, ті, які працювали з ШІ-інструментом, виконували завдання на 25,1% швидше та демонстрували якість результатів, що була на понад 40% вищою, порівняно з групою, яка не мала доступу до ШІ [3].

В іншому дослідженні висококваліфіковані працівники у письмових завданнях виконували завдання приблизно на 40% швидше, а якість їхніх робіт зростала в середньому на 18 %, порівняно з контрольною групою, що працювала без ШІ-підтримки [5].

З'являються дослідження, які вимірюють вплив штучного інтелекту не лише на продуктивність окремих працівників, а на продуктивність команд. Експеримент за участю 776